

۲۲۰۴۹، ۲

دروس عرفان

تاریخ هزار و دویست ساله عرفان و تصوّف

www.ketab.ir

ابداع

دکتر محمد جعفر جعفری لنگرودی

سرشناسه	جعفری لنگرودی، محمدجعفر، ۱۳۰۲ -
عنوان و نام پدیدآور	دروس عرفان: تاریخ هزار و دویست ساله عرفان و تصوف / اثر محمدجعفر جعفری لنگرودی.
مشخصات نشر	تهران: انتشارات گنج دانش، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری	۱۴۳ ص.
شابک	۴۵۰۰۰۰ ریال. ۳-۷۶-۶۱۸۷-۶۲۲-۹۷۸
وضعیت فهرست نویسی	فیپا.
یادداشت	نمایه.
عنوان دیگر	تاریخ هزار و دویست ساله عرفان و تصوف.
موضوع	عرفان.
موضوع	Mysticism :
رده بندی کنگره	BP۲۸۶ :
رده بندی دیویی	۲۹۷/۸۳ :
شماره کتابشناسی ملی	۷۶۴۳۱۸۳ :
وضعیت رکورد	فیپا :

انتشارات گنج دانش

تهران: خیابان باب همایون، شماره ۳۶، تلفن ۳۳۱۱۰۵۷۵

خیابان انقلاب، خیابان ۱۲ فروردین، شماره ۳۱۴ تلفن ۶۶۴۹۲۱۹۶

دفتر مرکزی: خیابان انقلاب، خیابان ۱۲ فروردین، خیابان شهدای ژاندارمری شماره ۱۳۶ تلفن ۶۶۴۸۵۰۴۸

آدرس سایت: www.ganjedanesh.com

دروس عرفان

دکتر محمدجعفر جعفری لنگرودی

چاپ اول، ۱۴۰۰، تیراژ: ۱۰۰ جلد

حروف چینی واحد رایانه گنج دانش

لیتوگرافی ترنج رایانه، چاپ بهدیس، صحافی رئوف

شابک ۳-۷۶-۶۱۸۷-۶۲۲-۹۷۸ ISBN 978 - 622 - 6187 - 76 - 3

حق طبع محفوظ

قیمت: ۵۵/۰۰۰ تومان

مقدمه

عرفاء و متصوفه یک شاخهٔ سیاسی با اصول و شیوهٔ معین بودند که در اواخر قرن دوم هجری در زمان حکومت عباسیان بر علیه سیاست فرهنگی دولت قیام کردند. با همهٔ اختلاف نظرهای که در مسیر تکاملی نشان دادند وحدت هدف خود را از دست ندادند.

قیام آنان در آغاز سری بود و این لازمهٔ سیاسی بودن نهضت آنان است ولی بعداً غلنی کردند. قتل و شکنجه و تبعید پاره‌ای از سران آنان، جای شک در سیاسی بودن آنان باقی نمی‌گذارد. اگر نویسندگان توجه به سیاسی بودن نهضت آنان نکرده‌اند از این رو بود که علم حقوق سیاسی در جهان قدیم یا به عرصهٔ نهاده بود. علم حقوق سیاسی علم فارسی است و در فارسی و عربی دارای یک کتاب با تنظیم اساسی نیست.

می‌توان این نهضت را با انقلاب روسیه (سال ۱۹۱۷ م) مقایسه کرد ولی با احتیاط: اول - هر دو نهضت بر محور طبقات محروم جامعه می‌گردند: انقلاب روسیه کشاورزان و کارگران را علم کرد، عرفان و تصوف «فقر» را اوصاف و صریح گفت: مثنوی دکان فقر است. بیت مولوی این است:

هر دکان را هست بازار دگر	مثنوی دکان فقر است ای پدر!
مثنوی مادکان وحدت است	غیر واحد هرچه بینی آن بت است

فقر و اقتصاد قوم و خویش اند. آن انقلاب روسیه هم به جهان از پنجرهٔ اقتصاد می‌نگرد. ولی شکل و صورت کار آن انقلاب و نهضت فقراء عرفاء و متصوفه تفاوت دارد: اولی بر مرکب انقلاب سوار است و می‌خواهد تزار را از پیش بردارد، دومی قرآن را می‌خواند و می‌خواهد، با سیاست غرب‌نگری عباسیان در فرهنگ کشورداری مخالف است و آنان را متهم به فرنگی‌مآبی می‌کند زیرا کلام مسیحی (فلسفهٔ نوافلاطونی) را از سریانیان (که به عباسیان اهداء کرده بودند) گرفته و دارالحکمهٔ بغداد را راه انداخته بودند و رجال علمی را به یونان می‌فرستادند تا

اطلاعات فلسفی فلاسفه یونان را به دست آورد همان فلاسفه اولی که خواجه عبدالله انصاری آنان را «زنادقة الاقدمین» خوانده و معتزله را دنباله رقانات می داند (در کتاب طبقات الصوفیة).

این گفتار را صفحه تازه ای است در حقوق سیاسی تطبیقی که جای تأمل بسیار دارد. کتاب «دروس عرفان» را با توجه به این اندیشه نوشته ام. نهضت عرفان و تصوف هزار و دویست سال مقاومت کرده است، چگونه می تواند از جریانهای سیاسی، مجرّد و جدا باشد؟ مجردگرایان باید قدری بیشتر کار کنند.

نهضت نوحاسته نیاز به طرفداران دارد، پس دست حاجت به طبقه فقیر جامعه دراز می کند: با عرضه سیاست فرهنگی جدید آنان را در سازمان خانقاه، دور هم جمع می کند. موعظه های خانقاهی از ریشه همان سیاست آب می خورد.

آن علم که سیاست فرهنگی عباسیان از آن، حمایت می کرد علم رسمی بود که مورد حمایت دولت بود. بعد از آنکه علم مورد حمایت دول بود علم رسمی خوانده شد. معارف عرفا و صوفیة از حمایت دولت برخوردار نبود پس علم رسمی نبود.

پس «فقر» اولین اصل از اصول عرفان و تصوف است، و به آن اندازه مهم است که باخرزی^(۱)، تصوف را مترادف فقر دانسته و گفته است:

«هر مریدی که به آن اوراد و این آداب، آراسته نگردد... از فقر و تصوف و راه خدای و متابعت رسول الله (ص) دور است.»

اما او در جای دیگر^(۲) خلاف آن را گفته است. شیخ احمد جام^(۳) و عزالدین محمود کاشانی^(۴) چنان گفته اند که پیدا است رونویس از مخطوطات کرده اند. اینان از مبانی حقوق سیاسی و علم سیاست در تاریخ، کلمه ای نمی دانستند و مجردگرایانه نوشته اند.

۲۳ اسفند ماه ۱۳۹۷

دکتر جعفری لنگرودی

(۱) فصوص الآداب، ص ۲.

(۲) ص ۱۳.

(۳) مفتاح النجاة، ص ۱۲/۱۹۵.

(۴) مصباح الهدایة، ص ۱۱۷ + ۳۷۵.

فهرست دروس عرفان

۴ تا ۱	درس اول - موضع عرفان در علوم انسانی
۷ تا ۵	درس دوم - موضوع علم عرفان
۱۲ تا ۸	درس سوم - کانونهای محبت
۱۶ تا ۱۳	درس چهارم - دوراهه تصوف
۲۵ تا ۱۷	درس پنجم - دوراهه علوم (علوم ظاهر و علوم باطن)
۲۷ - ۲۶	درس ششم - زن از نظر عرفان و تصوف
۳۰ تا ۲۸	درس هفتم - علم رسمی (= عرفی) یا علم تقلیدی
۳۰	شیوخ در معاصی
۳۵ تا ۳۱	درس هشتم - انضباط در پدیده‌های عرفانی
۴۰ تا ۳۶	درس نهم - حَذْفِیُون
۴۰ - ۳۹	رخصت و اباحه و اصالة الحضر
۳۷	واجبات نظامی
۴۵ تا ۴۱	درس دهم - اَصَالَتِ تَعَبُد!
۵۶ تا ۴۶	درس یازدهم - طبقه‌بندی علوم از عرفاء
۶۵ تا ۵۸	درس دوازدهم - ترکه قدرت
۷۰ تا ۶۶	درس سیزدهم - کلام ستیزی
۷۴ تا ۷۱	درس چهاردهم - ادامه کلام ستیزی
۷۷ تا ۷۵	درس پانزدهم - بودیزم
۸۵ تا ۷۸	درس شانزدهم - اداره نهضت
۸۸ تا ۸۶	درس هفدهم - تبعیت عرفاء از احمد حنبل
۹۱ تا ۸۹	درس هجدهم - اوصاف شیخ

۹۵ تا ۹۲	درس نوزدهم - دو عارف در دو تبعید
۹۹ تا ۹۶	درس بیستم - یورش گروهی
۱۰۳ تا ۱۰۰	درس بیست و یکم - نتیجه تبعید بهاولد

یادداشت طرح کتاب

۱۰۵ - ۱۰۴	
۱۰۸ تا ۱۰۶	درس بیست و دوم - مدینه فاضله اهل عرفان
۱۱۷ تا ۱۰۹	درس بیست و سوم - خانقاه
۱۲۰ تا ۱۱۸	درس بیست و چهارم - اقتصاد خانقاه
۱۲۴ تا ۱۲۱	درس بیست و پنجم - فقر دراویش
۱۲۷ تا ۱۲۵	درس بیست و ششم - ترک دنیا برای دنیا
۱۳۵ تا ۱۲۸	درس بیست و هفتم - سفرهای و سماعی
۱۴۰ تا ۱۳۶	درس بیست و هشتم - اقسام سماع
۱۴۲ - ۱۴۱	درس بیست و نهم - عناصر سماع
۱۴۵ تا ۱۴۳	درس سی ام - امور منتهی به سماع
۱۵۰ تا ۱۴۶	درس سی و یکم - سماع تنها بود؟
۱۵۲ - ۱۵۱	درس سی و دوم - درویش نعره زن
۱۵۶ تا ۱۵۳	درس سی و سوم - کتابخانه خانقاه
۱۵۹ تا ۱۵۷	درس سی و چهارم - خانقاه‌های دولتی
۱۶۲ تا ۱۶۰	درس سی و پنجم - جامعه دوقطبی
۱۶۸ تا ۱۶۳	درس سی و ششم - ورود خانقاه در فرقه گرایی
۱۷۰ - ۱۶۹	درس سی و هفتم - نیروی سوم
۱۷۱	درس سی و هشتم - روابط مشایخ خانقاه‌ها
۱۷۷ تا ۱۷۲	درس سی و نهم - جریانهای داخلی خانقاه‌ها
۱۸۱ تا ۱۷۸	درس چهلم - اقدامات احتیاطی شیخ
۱۸۸ تا ۱۸۲	درس چهل و یکم - تابزند مرد سخنگوی گوی
۱۹۳ تا ۱۸۹	درس چهل و دوم - اقسام مجالس در خانقاه
۱۹۶ تا ۱۹۴	درس چهل و سوم - باب اعداد